

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Teze bakalářské práce

**Statistická analýza vývoje demografických ukazatelů v okrese
Litoměřice a jeho tendence**

Roman CHALUPA

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Bakalářská práce je zaměřena na analýzu vývoje vybraných demografických ukazatelů v okrese Litoměřice v letech 2000 – 2013. Analyzovanými ukazateli jsou počet obyvatel, věková struktura obyvatelstva, porodnost, úmrtnost, sňatečnost, rozvodovost, přirozený a migrační přírůstek. K analýze dat časových řad byly použity trendové funkce a elementární charakteristiky časových řad. U ukazatelů porodnosti, úmrtnosti, sňatečnosti a rozvodovosti byla s pomocí trendové funkce provedena predikce vývoje pro rok 2014. Výsledné hodnoty prováděných analýz demografických ukazatelů u okresu Litoměřice byly porovnávány s hodnotami za vybraný okres Ústeckého kraje, za Ústecký kraj a Českou republiku. Nastíněny byly i perspektivy demografického vývoje okresu v dalším období.

Klíčová slova: demografie, populační vývoj, struktura obyvatelstva, index stáří, demografická statika, demografická dynamika, migrace, trendy, projekce.

Cíl práce a metodika

Cílem bakalářské práce je analyzovat vybrané demografické ukazatele v okrese Litoměřice v období let 2000 – 2013. Vybranými demografickými ukazateli jsou: počet obyvatel, věková struktura obyvatelstva, porodnost, úmrtnost, přirozený přírůstek obyvatelstva, migrační přírůstek obyvatelstva, sňatečnost a rozvodovost. Výsledky analýzy vývoje výše vyjmenovaných demografických ukazatelů okresu Litoměřice budou porovnány s výsledky analýzy vývoje stejných demografických ukazatelů v okrese Most, dále s vývojem v Ústeckém kraji a v České republice. U vybraných demografických ukazatelů bude provedena predikce pro příští období. Data k vypracování této bakalářské práce jsou získána z databáze Českého statistického úřadu.

Vlastní analýza vývoje vybraných demografických ukazatelů pro zvolené územní celky bude provedena za pomoci statistických metod z oblasti časových řad.

Výsledky, závěry

Z výsledku analýzy věkové struktury obyvatelstva podle produktivního věku je zřejmé celkové stárnutí populace v okrese Litoměřice. Od roku 2009 je podíl osob na celkovém počtu obyvatelstva ve věkové kategorii 65 let a starší stabilně vyšší, než podíl osob ve věkové kategorii 0-14 let. Stárnutí populace v okrese Litoměřice je pak potvrzeno i výsledky analýzy věkové struktury obyvatelstva podle indexu stáří. Vzhledem k nízké porodnosti a současně se prodlužující délce dožití se v okrese Litoměřice tento vývoj dá očekávat i v příštím období. Z výsledků provedených analýz je patrné demografické stárnutí populace u všech zkoumaných územních celků. Z porovnání vývoje indexů stáří vyplývá, že ve sledovaném období byl zaznamenán nejstrmější nárůst tohoto indexu v okrese Most. Index stáří okrese Litoměřice sice nepřekračuje hodnoty indexu stáří České republiky, ale je vyšší než hodnota indexu stáří Ústecké kraje. V letech 2012 a 2013 hodnoty indexů stáří u všech zkoumaných územních celků překročily hodnotu 100 %, což signalizuje větší podíl obyvatel věkové kategorie 65 let a starší na celkovém počtu obyvatel než je podíl kategorie obyvatel ve věku 0-14 let. Tento fakt je znepokojivý a v budoucnu může přinést negativní dopad pro aktuální věkovou kategorii 15-64 let z hlediska zajištění dostatečného množství finančních prostředků pro výplatu penzí. Stát se proto snaží motivovat občany ve formě daňových úlev k tomu, aby se sami prostřednictvím penzijních pojištění finančně zabezpečili na stáří.

Porodnost ve sledovaném období 2000 – 2013 v okrese Litoměřice sice vykazala průměrný roční nárůst 0,79 %, ale od roku 2008 měl počet narozených osob v jednotlivých letech převážně klesající tendenci. S ohledem na to, že v dnešní době ženy porození prvního potomka odkládají na pozdější věk, lze očekávat i v příštím období spíše klesající vývoj tohoto ukazatele.

Z výsledku analýzy počtu zemřelých osob v letech 2000 – 2013 na území okrese Litoměřice vyplynulo, že úmrtnost se v tomto období zvyšovala průměrně o 1,18 % ročně. Tento vývoj, který je převážně ovlivněn dlouhodobým nárůstem počtu obyvatel ve věkové kategorii 65 let a starší, lze očekávat i v příštím období, a to i přes prodlužující se délku dožití, na niž se podílí, mimo jiných faktorů, poskytovaná kvalitní lékařská péče.

U přirozené měny obyvatelstva v okrese Litoměřice v příštím období lze, v případě, že se naplní předpoklady o snižování porodnosti a rostoucí úmrtnosti, očekávat dosažení hodnot hovořících o přirozeném úbytku, tak jak tomu bylo v posledních dvou letech zkoumaného období, v letech 2012 a 2013. Obdobný vývoj přirozeného přírůstu obyvatelstva lze vyzorovat i v Ústeckém kraji a České republice. Proto je nezbytné hledat opatření, která zastaví nepříznivý vývoj. Důležité bude vytvoření takových podmínek ve společnosti, které budou motivovat mladé lidi k zakládání rodin a jejichž důsledkem bude podpora zvýšení porodnosti.

Z výsledků analýzy vývoje sňatečnosti v okrese Litoměřice je jednoznačně patrný klesající vývoj počtu uzavřených sňatků v období let 2000 – 2013. Z analýzy vyplývá, že sňatečnost v uvedeném období klesala průměrně o 1,56 % ročně. To svědčí o tom, že mladí lidé dnes již tolik nevyznávají tradiční hodnoty a více se přizpůsobují životnímu stylu dnešní doby, v kterém významnou roli zastávají studium, budování profesní kariéry nebo třeba cestování. Uzavírání sňatku oddalují do pozdějšího věku, pokud k němu vůbec přistoupí a nezvolí raději formu společného soužití bez uzavření manželství. Přes tento vývoj, který lze očekávat i v budoucnosti, při porovnání poměrového ukazatele hrubé míry sňatečnosti (hms) mezi zkoumanými územními celky, dosahovaly hodnoty hms okresu Litoměřice po většinu sledovaného období vyšších hodnot, než byly hodnoty hms dosažené za Českou republiku. Za rok 2013 byla hodnota hms okresu Litoměřice, v porovnání s hms okresu Most, Ústeckého kraje a České republiky, vůbec nejvyšší. Predikce počtu uzavřených sňatků pro okres Litoměřice pro rok 2014 učiněná pomocí trendové funkce činí 425 sňatků, což v porovnání se skutečností roku 2013 představuje další pokles.

Vývoj rozvodovosti v okrese Litoměřice v období 2000 – 2013, tak jako sňatečnost, vykazuje, přes značnou rozkolísanost, klesající tendenci. V uvedeném období klesala rozvodovost v okrese Litoměřice průměrně o 0,80 % ročně. Jeden z důvodů vysvětlující klesající počet rozvodů je i nižší počet uzavřených sňatků. Mezi další důvody ovlivňující úroveň rozvodovosti lze uvést například tradice, morální a společenská kritéria, hodnotovou orientaci a mnohé další. Predikovaný počet rozvodů pro okres Litoměřice spočítaný pomocí trendové funkce pro rok 2014 je 313 rozvodů, což v porovnání s rokem 2013 naznačuje další pokles počtu rozvodů.

Analýzou migračního salda v okrese Litoměřice v letech 2000 – 2013 byla zjištěna značná rozkolísanost od roku 2005, kdy se ve dvouletých cyklech střídaly období migračního úbytku a růstu. Migrační saldo je ovlivněno ve velké míře nabídkou pracovních příležitostí na trhu práce a ochotou lidí se za pracovními příležitostmi stěhovat. Tyto faktory budou rozhodující pro vývoj migračního salda v dalším období i v okrese Litoměřice.

Seznam literatury

1. HINDLS, R., HRONOVÁ, S., SEGER, J., FISCHER, J.: Statistika pro ekonomy, Praha, Professional Publishing, 2007, ISBN 978-80-86946-43-6
2. KALIBOVÁ, K., PAVLÍK, Z., VODÁKOVÁ, A.: Demografie (nejen) pro demografy, Praha, SLON, 2009, ISBN 978-80-7419-012-4
3. KALIBOVÁ, K.: Úvod do demografie, Praha, Karolinum, 2001, ISBN 80-246-0222-9
4. KREBS, V a kolektiv: Sociální politika, 4vydání, Praha, ASPI, a.s., 2007, ISBN 978-80-7357-276-1
5. KOSCHIN, F.: Demografie poprvé, Praha, Oeconomica, 2005, ISBN 80-245-0859-1
6. KOSCHIN, F.: Kapitoly z ekonomické demografie, Praha, Oeconomica, 2005, ISBN 80-245-0959-8
7. PAVLÍK, Z. a kolektiv: Populační vývoj České republiky 2001, Praha, DemoArt, 2002, ISBN 80-902686-7-6
8. RABUŠIC, L.: Česká společnost stárne, Brno, Georgetown a Masarykova univerzita v Brně, 1995, ISBN 80-210-1155-6
9. SVATOŠOVÁ, L., KÁBA, B., PRÁŠILOVÁ, M.: Zdroje a zpracování sociálních a ekonomických dat učební texty, Praha, Česká zemědělská univerzita v Praze, 2005, ISBN 80-213-1189-4
10. Česko: Zákon o daních z příjmů č. 586/1992 Sb. novelizován zákonem č. 267/2014 Sb.
11. Český statistický úřad: Statistická ročenka Ústeckého kraje 2014, Ústí nad Labem, 2014, Kód publikace 330085-14, Č.j. 61/2014-7601